

"לבניינה של תורה" – חלק רסז

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"הַפֶּתֶר וְהַכְּבוֹד לַחַי עוֹלָמִים"

לרגל ביקורו בישראל של הנשיא האמריקני

פני אחיות עם ישראל בארץ ישראל, החזירנו לירושלים וגרמו לייסוד ישיבת "הכותל".

"וְאֶגְדְּלָהּ שְׂמֹךְ"

אם מתבוננים עוד מספר עשרות שנים לאחור, הרי שבאותה התקופה בעולם כולו, ובפרט באירופה, יהודי היה בן-מוות, לא היה לו סיכוי לחיות. ילד יהודי היה אז לחלוטין חסר סיכוי לחיות. הנה שבעים-שמונים שנים לאחר אותן שנים נוראות, מגיע לישראל, לירושלים, לכותל המערבי שריד מקדשינו, נשיא העולם החופשי, שהוא כעין "מלך העולם" מבחינה מסוימת. הלוא דבר הוא! אנו מדברים על כך בבית המדרש כי אנו סבורים שיש מקום להתבוננות אמונית גדולה בעניין זה.

לעינינו מתקיימת ברכת הקב"ה לאברהם אבינו: "לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ צָרָה וּמִמּוֹלַדְתְּךָ... וְאֶגְדְּלָהּ שְׂמֹךְ", ואמר הרמב"ן⁵ שכבר בחייו קיים לו את הדבר הזה, כאשר נאמר לו: "נְשִׂיא

אֶ-לֵהִים אֲתָהּ פְּתוּכָנוּ". ברכה זו ממשיכה גם אל ההתממשות של "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל", וכיום עם ישראל הינו גוי חשוב מאוד ונחשב כמעצמה. ודאי שדבר זה הוא חלק מהמהלך הא-לקי הגדול של שיבת ציון, של היותה של מדינת ישראל חלק מבניין הגאולה הגדול ההולך ונבנה. הלוא המדינה היא "ראשית צמיחת גאולתנו" – מהתהליך הזה שאנו חיים בתוכו במהלך כמעט שבעים השנה של קיום המדינה

"חֲסִדֵי ה' אֲזַכִּיר"

בבוקר זה לפני חמישים שנים פרצה מלחמת ששת הימים. המבוגרים שבינינו, ואני מכללם, ודאי זוכרים את האזעקה הראשונה שבישרה על כך. בשעות הללו כבר זכינו, בחסדי ה', שלמעשה כבר הוכרעה המלחמה. בשעות הללו מטוסי חיל האוויר הישראלי הפציצו את כל מטוסי חיילות האוויר של כל מדינות האויב המקיפות אותנו. זהו דבר שאין לו אח ורע בתולדות ההיסטוריה האנושית. באותם הימים ניתן היה לראות ניסים גלויים. כך התבטא גם הרמטכ"ל דאז, כך התבטא גם ראש הממשלה דאז, כולם ראו את הניסים הגדולים שרבש"ע עשה עימנו.

הכבוד הוא

בשבילי,

המכבד, לא

בשביל

המתכבד.

על יד כך נדע

להבין קצת

כיצד להעריך

את רבש"ע

אולי שלוש שעות גדולות אלו של מבצע אווירי זה הן אותן "שלוש שעות" שאנו מבקשים עליהן בהושענא רבא!¹ "הושע נא שלוש שעות" – הושע נא שלוש שעות בחודש אייר תשכ"ז.² לפי המקובלים³ הכוונה היא למלחמת גוג ומגוג שתיארך כשלוש שעות. איננו מבינים בדיוק את פשר הדבר, אך אנו יודעים בבירור שמדובר בשלוש שעות משמעותיות עד למאוד. שעות אלו שינו את

¹ בפיוט "א-ל למושעות" הנאמר על ידי קהילות אשכנז

² בפי העם הן מכונות: "שלוש שעות ביוני".

³ פירוש ההושענות לרבי אלעזר מגרמייזא, בעל הרוקה (הודפס בספר הזיכרון לגר"ש רפאל), עמוד כט. עי' שיר השיריים רבה פרק ד, פסוק ת: "אמר ר' ברכיה: בג' שעות הקדוש ברוך הוא פורע מן עשו הרשע ומאלופיו". הובאו באוצר מפרשי ההושענות עמודים

⁴ בראשית, פרק יב, פסוקים א-ב

⁵ בפירושו לבראשית, פרק כד, פסוק יט

⁶ בראשית, פרק כג, פסוק ו

אומות העולם¹¹. יש להתבונן בכבוד המוזכר כאן. הנה שמעתי שבביקור זה מדובר על עשרים מסוקים מלבד צי של רכב ואופנועים שצילילי הסירנות שלהם נשמעים למרחוק. המדינה כולה עומדת בהיסטריה. זהו "חלק מכבודו לבשר ודם". אולם, במידה ומישוהו יחליט להתבונן בעד החלון על המתרחש עליו לעשות כן לא רק מתוך יצר הסקרנות הקיים בכלנו אלא מתוך שזו אכן עבודת ה', "יכוון את ליבו לשמיים"¹² – "שאם יזכה יבחין", אם יזכה יבחין מהו כבודו של מלך המשיח, אם מעל הנשיא האמריקני חגים עשרים מסוקים על אחת כמה וכמה שיהיה כן, ואף יותר, לכבודו של מלך המשיח!

"כִּי מִכְבְּדֵי אֶכְפְּדֵי"

ברצוני להתבונן פֶּדְבֵר גם בהקשר של עבודת ה' הפרטית והיומיומית שלנו. הפסוק אומר¹³: "מִי הוּא זֶה מְלַךְ הַכְּבוֹד ה' צְבָאוֹת הוּא מְלַךְ הַכְּבוֹד סְלֵה", אולם ידוע לנו כי לעיתים חולק ה' מכבודו לבשר ודם.

כאשר נפתח "שולחן ערוך" בחלק "יורה דעה" מסימן ר"מ והלאה, נראה בסימן ר"מ הלכות כבוד אב ואם, בסימן רמ"ג הלכות כבוד רבו, ולאחריהן הלכות כבוד תלמיד חכם. רק אחריהן סדרו ה"שור" וה"שולחן ערוך" את הלכות תלמוד תורה. לדוגמא: בסימן ר"מ¹⁴ פוסק ה"שולחן ערוך" שחייב לעמוד מפני אביו, ומוסיף הרמ"א¹⁵ שאין חילוק בין אב לאם בדינים אלו. בהמשך בסימן העוסק בכבוד רבו כותב המחבר¹⁶: "חייב אדם בכבוד רבו ויראתו יותר מבשל אביו", ומאריך בסימן שלם של פרטים והלכות רבות ונכבדות. מסיים ה"שולחן ערוך" את סימן זה¹⁷: "כל אלו הדברים

ילך וייבנה תיקונו של עולם. ביקור זה מהווה נדבך נוסף בכך.

משמעות העברת שגרירות ארה"ב לירושלים, אם אכן הדבר יתממש, אינה רק משמעות דיפלומטית או רק שעל ידי כך יהיה לנו יותר כוח באו"ם. חושבני שיש לכך משמעות א-לקית. בעיני זהו חלק מתוך התהליך של קיום נבואת ישעיהו⁷: "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהוָה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם... פִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם". הרי אין אדם בעולם שאינו עוקב אחר המתרחש כאן. כל העולם יודע שיש לעם ישראל מדינה, שיש לעם ישראל ממשלה, לאותו העם שאך לפני זמן מועט היה מושלך ברחובות אושוויץ כדומן על פני האדמה. כל העולם יודע שהכותל המערבי הוא "עדות ששכינה שורה בישראל"⁸, אולי הם אינם מבינים זאת מספיק, אולם "אף על גב דאינהו לא חזו מידי – מזליהו חזי"⁹, שהלוא זוהי האמת.

"שחלק מכבודו לבשר ודם"

רבים עוסקים בשאלה האם לברך ברכת "שחלק מכבודו לבשר ודם" בשעה שייראה את הנשיא המבקר. הגמרא במסכת ברכות אומרת¹⁰: "הרואה מלכי אומות העולם אומר: 'ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם'". מברכים על כך שהקב"ה נתן מכבודו שלו לבשר ודם. למעשה כבר הורה מורינו הרב אביגדר נבנצל שליט"א שאין לברך בשם ומלכות, והרוצה יכול לברך בלא שם ומלכות.

מוסיפה הגמרא: "אמר רבי יוחנן: לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה – יבחין בין מלכי ישראל למלכי

¹¹ פירש רש"י: "שאם יזכה לעולם הבא ויראה בכבוד מלך המשיח. יבחין כמה יתר כבוד נוטלי שכר מצות יותר ממה שהיה כבוד האומות בעולם הזה".

¹² ברכות דף יז, עמוד א

¹³ תהלים פרק כד, פסוק י

¹⁴ סעיף ז

¹⁵ סעיף ט

¹⁶ סימן רמב, סעיף א

¹⁷ סעיף ל

⁷ פרק ב, פסוק ב

⁸ על פי שבת, דף כב, עמוד ב. עי' לנתיבות ישראל,

חלק א, מאחר כתלנו

⁹ סנהדרין, דף צד, עמוד א

¹⁰ דף נח, עמוד א

הביתה. אולם, האמת היא שאנו נזקקים לכיבוד הזה. הלכות הכיבוד למיניהן לא נאמרו לצורך המתכבד אלא הן בשבילנו. אנו זקוקים לכך – אנו זקוקים לכך שנכבד את הרב, אנו זקוקים לכך שנכבד את הורינו. הכיבוד הוא בשבילנו. מטרת הכבוד היא להטמיע בנו את ערך הדבר שאנו נוהג בו כבוד. אוי לה להִחַבְרָה שאינה מכבדת את הוריה ואת רבותיה. בהתאם לכך, הגמרא²⁰ לומדת שכבוד תורה קודם לתלמוד תורה. אומרת הגמרא: ”כבוד תורה חמיר”.

הכבוד הוא בשבילי, המכבד, לא בשביל המתכבד. על יד כך נדע להבין קצת כיצד להעריך את רבש”ע, כיצד להעריך את מלך המשיח, להעריך מלכות, להעריך את הורינו.

כותב רבינו יונה²¹: ”על כן יכבדו עבדי השם יתברך את חכמי התורה לכבוד השם יתברך, ולהודיע כי עבודתו לבדה עיקר הנמצא”. כך אומרת הגמרא²²: ”כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה” – כמה טיפשים אנשים הקמים לפני ספר תורה ואינם קמים לפני אדם גדול, אדם שהוא בעצמו כספר תורה! תורה היא הדבר החשוב ביותר בעולם, עבודת ה’ היא הדבר החשוב ביותר בעולם. לכבד את נושאי התורה וכן לכבד את ההורים פירוש הדבר הוא לכבד את רבש”ע. כדוגמת זה הראשונים מבארים את הציווי²³: ”כִּי תִבְרַח אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ”, שהעניין של כיבוד הורים הוא מצד כבוד שלושת השותפים באדם²⁴.

רבש”ע ציוונו לכבדו, לא רק מתוך יסוד הכרת הטוב, שהרי היא אינה מצריכה כבוד אלא דברים אחרים. מושג ה”כבוד” מבטא

שאמרנו לא אמרנו אלא ברבו מובהק שרוב חכמתו ממנו... אבל אם לא למד רוב חכמתו ממנו אינו חייב לכבדו בכל אלו הדברים” ואינו חייב לקום לפניו עד כמלוא עיניו, כלומר עד שהוא יעלם מעיניו¹⁸. כלומר הלכות כבוד רבו נוגעות לרבו המובהק ”שרוב חכמתו ממנו”, אבל אף אם אין זה רבו המובהק אלא הוא רק למד ממנו קצת הריהו ”עומד מלפניו משיגיע לד’ אמותיו”. אם זכה האדם יש לו רב מובהק והריהו עומד מלפניו כמלוא עיניו, אך אם הוא לא זכה לכך כאשר הר”מ שלו או החצר”מ שלו יגיע לתוך ד’ אמותיו עליו לקום לכבודו.

המתחנך בעולמה של תורה יודע שיש דיבור של כבוד’ כלפי הרב, ולכן פונים אליו בגוף שלישי¹⁹, לדוגמא: ”האם הרב ייתן שיעור היום?”. כך הוא סגנון הדיבור של המתחנך לתורה. כעין זה, גם בצבא בשלבים מסוימים של השירות פונים אל מפקד רק בתואר ”המפקד”.

”כבוד תורה חמיר”

נשאלת השאלה: הרי התנהלות זו אינה נוחה ואינה נעימה לרב כל כך, מצידו הוא היה מוותר על כך בחפץ לב. מדוע, אם כן, כל זה נדרש? מדוע יש לקום בפני הרב? מדוע יש לפנות אליו בגוף שלישי? שאלה נוספת, העולה על כולן, היא שלכאורה יש בזה ביטול תורה? כך שאל אותי אברך בישיבה לגבי מנהגנו לקום לפני מו”ר הרב אביגדר שליט”א בכל עת שהוא יוצא או נכנס.

התשובה לכך היא גדולה מאד ומהווה יסוד לחיינו. ודאי שרבש”ע אינו זקוק לכבוד מאיתנו. ודאי שגם הרב אינו זקוק לכבוד מאיתנו, אולי אף הדבר מכביד עליו. ודאי שאבא ואמא כל כך אוהבים את בנם ואינם זקוקים כך שהוא יקום בפניהם בכניסתם

¹⁸ קראתי שכאשר הרב שלמה זלמן אוירבך זצ”ל היה יוצא, מו”ר הרב אביגדר שליט”א היה עומד ומתבונן על רבו עד צאתו ולא זו ממקומו [בהתאם לנאמר (שמות, פרק לג, פסוק ח): ”והביטו אחרי משה עד באו האהלה”]. זאת על אף דקדוקו בכל שנייה של לימוד תורה.

¹⁹ עי’ חפץ חיים, פתיחה, עשה ח

²⁰ מגילה דף ג, עמוד ב

²¹ שערי תשובה, מאמר ג, אות קמח

²² מכות דף כב, עמוד ב

²³ שמות, פרק כ, פסוק יב

²⁴ עי’ קידושין דף ל, עמוד א: ”תנו רבנן: שלשה שותפין הן באדם: הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני”. עי’ פירוש הרמב”ן על שמות, פרק כ, פסוק יב; חינוך מצווה לג: תפארת ישראל, פרק מא.

ומתוך כך להתגדל יותר בשלמותנו בערכים שאנו רוצים להאמין בהם ולחיות לאורם.

הערכה. לכן, הכבוד והכיבוד נצרכים בשבילנו. רק תורה שמכבדים אכן לומדים, אחרת היא נהפכת לעוד מקצוע בשרשרת מקצועות הבגרות או לעוד מקצוע שיש לחלוף עליו במהלך החיים, חלילה. יחס כזה לא יספק כדי להניע אדם להשכים בבוקר לשם לימוד הדף היומי, כאשר יהיה מהנדס או רופא.

לעניות דעתי, זו הסיבה שהטור והשולחן ערוך הקדימו את הלכות הכיבוד להלכות תלמוד תורה. משום שאם אין כבוד לתורה אזי אין תורה, אם אין כבוד לאבא ולאמא אזי אין ערך לשום דבר. לכן, גם עלינו לרוץ לקראת מלכי עכו"ם, "שאם יזכה יבחינ" את מהותו של מלך המשיח.

עלינו להשריש בקרבנו שתורה היא רבש"ע. לכן יש להעריך תורה ולכבדה, לכן יש לכבד את נושאי התורה. לפיכך תיקנו כאן בבית מדרשנו, כבר בשנת תשע"א, שכאשר מו"ר הרב אביגדר שליט"א נכנס ויוצא כולנו ניצבים לכבודו. בשולחן ערוך וברמ"א²⁵ נכתב שיש אומרים שחובת הקימה היא דווקא כאשר הרב בא וכשהוא הולך. הש"ך²⁶ מביא שאולי היה מקום לבאר בלשון הרמב"ם והטור שאף אסור לקום יותר מכך. על כל פנים כך תיקנו בישיבה. הרב אביגדר כלל אינו יודע שקמים לכבודו, חושב אני שהוא כלל אינו מרגיש בכך, אולם אנו מתחנכים על ידי כך שקמים מקמיה דגברא רבא. מדוע? בגלל התורה הספוגה ביהודי אשר במשך יותר משמונים שנה, לאורך ימים ושנים, אין לו שינה בלילה, הוא מנדד שינה מעיניו ועמל בתורה. יהודי שכולו תורה.

זהו החינוך הגדול שלדעתי יש ללמוד מביקור זה, מלבד הלימוד הגדול שביארנו בתחילת דברינו. עלינו ללמוד את מובנו של מושג ה"כבוד", המבטא ערך שהמכבד צריך להפנים. לוואי שנזכה לכבד כיאות, שנזכה לכבד באמת, את הורינו, את רבותינו, את תורתנו,

²⁵ סימן רמב, סעיף טז

²⁶ סעיף קטן לו

